

שנה שכולה הקהל מנא הני מילי?

190 דברים פרק לא

(י) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה אוֹתָם לֵאמֹר מִקֵּץ שִׁבְעַת שָׁנִים בְּמַעַד שָׁנַת הַשְּׂמֵטָה בְּחַג הַסִּפּוֹת: (יא) בָּבּוֹא כָּל יִשְׂרָאֵל לִרְאוֹת אֶת פְּנֵי יְדֹוֹד אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר תִּקְרָא אֶת הַתּוֹרָה הַזֹּאת נֶגֶד כָּל יִשְׂרָאֵל בְּאַזְנֵיהֶם:

(יב) הַקְהֵל אֶת הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנְּשִׁים וְהַטָּף וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ לְמַעַן יִשְׁמְעוּ וְלִמְעַן יִלְמְדוּ וַיֵּרְאוּ אֶת יְדֹוֹד אֱלֹהֵיכֶם וְשָׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת: (יג) וּבְנִיחָם אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּ יִשְׁמְעוּ וְלִמְדוּ לִירְאֵה אֶת יְדֹוֹד אֱלֹהֵיכֶם כָּל הַיָּמִים אֲשֶׁר אַתֶּם חַיִּים עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת הַיַּרְדֵּן שָׂמָּה לְרִשְׁתָּהּ:

פתח דבר

ידועה התעסקותו הרבה של כ"ק רבינו זי"ע בטיפוח המושג 'שנת-הקהל', שעודדה אותנו ללא הרף להמשיך את פעילות ה'הקהל' שזמנו במוצאי שביעית, במשך כל השנה כולה.

הרבה תמהו: מנא ליה לרבנו להרחיב את מצוות הקהל המפורשת בתורה, מעבר לטקס שנעשה אך ורק במוצאי יו"ט ראשון של סוכות ולהכריז ש'איתפשטותיה' דמצוה זו נמשכת לכל השנה כולה?

השנה נחשפו בסייעתא דשמיא על ידי הרה"ח ר' פרץ אוריאל בלוי שליט"א, כמה מקורות מעניינים ביותר בנידון, שהם בבחינת 'תגלית-מרעישה' המבססת את מבצע 'שנת-הקהל' על בסיס הערה של רבנו במכתבו משנת הקהל.

על פי בקשת הר"פ בלוי שליט"א, הוגה-הרעיון, נחלצתי לערוך את המימצאים החדשים בשפה ברורה, ול'הקהילם' בקונטרס שיוצא בעז"ה לכבוד קהל אנ"ש ומקורביהם שיחיו המתכנסים בירושלים עיר הקדש לכנס 'הקהל' המיוחד שאורגן באופן של 'ארנה נפלאות' ותלמידי ישיבות תורת שמתכנסים בכפר חב"ד ל'יום תמים'...

ובוודאי יגרום פרסום הקונטרס נחת רוח עילאית לרבנו הקדוש
זי"ע וידרבן את אנ"ש להשלים את 'מבצע הקהל' ביתר שאת
וחיות מחודשת עד לסוף השנה, ונזכה השתא שגם הקב"ה יעשה
מה שאומר לישראל לעשות ו'יקהיל' נפוצותינו מארבע כנפות
הארץ לבית המקדש השלישי בגאולה השלימה בקרוב ממש.

לקראת יום הבהיר י"א ניסן תשע"ו,
יובל מעת הכרזת מבצע שנת 'הקהל' (פרוס תשכ"ו-תשע"ו)

העורך: הרב יחזקאל סופר

ההתייחסות של הרבי בנושא

החל משנת תשכ"ז, אז הכריז הרבי מליובאוויטש נשיא דורנו זי"ע על השנה כולה כ'שנת הקהל' ושידרג את המבצע הזה לקראת שנת תשל"ד, נוספה בתשמ"ח התייחסות לתואר זה.

במכתבו הכללי לוא"ו תשרי תשמ"ח, שהיתה במוצאי שביעית, מציין הרבי מתחת לתאריך המכתב את התואר 'שנת הקהל' ובהערה בשולי הגליון מתייחס למקור הרעיון לקרא לכל השנה כולה 'שנת הקהל':

שנת הקהל: כן יש לומר, דכל השנה כולה נקראת ע"ש קיום מצות הקהל בחג הסוכות, ע"ד הלשון "שנת היובל" (בהר כה יג ובכ"מ), שכל השנה נק' "על שם תקיעת שופר" (רש"י בהר שם, י) דיוהכ"פ (בהר שם, ט) -

ואף שבשנת היובל יש דיני יובל כל השנה ובלי שינוי - אף ששם השנה ("שנת היובל") אינו ע"ש דינים אלה אלא ע"ש התקיעה ("יובל"), שהיא פעולה חד-פעמית.

ואולי י"ל שגם בהקהל, כל תכליתו אינו פעולת ההקהל עצמה, אלא התוצאה בימים שלאח"ז, "ליראה גו' כל הימים גו'" (וילך לא, יג) - ואולי עפ"ז יומתק לשון הכתוב בנוגע לקביעת זמן הקהל "מקץ שבע שנים במועד שנת השמיטה" (וילך שם, ח), וכפרש"י שם "בשנה ראשונה .. שנה .. שמינית קורא אותה שנת השמטה כו" - להדגיש שזהו"ע השייך להשנה. ולהעיר ש(כל) שנה זו נקראת בחז"ל (מגילה יז, ב. סנהדרין צז, א. ועוד) "מוצאי שביעית".

אלא שעדיין אין הנידון דומה לגמרי לראיה, שהרי דיני היובל נוהגים במישור המעשי כל השנה כולה, משא"כ האירוע של 'הקהל', אף שתוצאתו ["ליראה"] היא פעולה נמשכת², מ"מ אין לה ביטוי הלכתי מעשי במשך שנה זו.

¹ דברים לא, י - ד"ה מקץ שבע שנים - בשנה ראשונה של שמטה שהיא השנה השמינית ולמה קורא אותה שנת השמיטה? שעדיין שביעית נוהגת בה בקציר שביעית היוצא למוצאי שביעית: ² וגם תוצאה זו אמורה להימשך על "כל הימים" [שבפשוט פירושו הוא:] עד ה'הקהל' הבא בעוד שמונה שנים ואינה פעולה מיוחדת ל'שנה השמינית' בלבד.

בשבת בראשית תשכ"ז, הביא הרבי בהתוועדותו תימוכין לשיטתו שאפשר לעשות פעולות התעוררות ב'הקהל' גם לאחר חלוף זמנה של המצוה שהוא רק במוצאי היום הראשון של החג, מדברי הראב"ן בספר 'המנהיג'³:

מנהג צרפת לקרו' בשמיני עצרת לפני קריא' התורה ספר הקהלת... ואני מצאתי טעם יפה כי שלמה ע"ה בחג אמרו בהקהל כמו שכתו' במועד שנת השמטה בחג הסוכות בבוא כל ישראל לראו' תקר' וגומ' הקהל את העם האנשי' והנשי' והטף וגומ' וכתו' ויקהלו אל המלך שלמ' בירח האתנים בחג וגומ' והא אומרו בחג בהקהל להוכיח את ישראל על כן יתכן לומר בחג ...

כלומר, לכאורה אין כוונת ספר 'המנהיג' ששלמה המלך עשה את מצוות 'הקהל' בשמיני עצרת⁴, א"כ יש כאן אישור לרעיון לעשות פעולות של מוסר ותוכחות לישראל גם לאחר היום הראשון של חג הסוכות, כפעולה נמשכת.

ברם, גם סימוכין אלו אינם מוחלטים⁵, שהרי יתכן שדעת 'המנהיג' היא, שזמנה של מצוות 'הקהל' היה מלכתחילה ב'שמיני עצרת' דווקא, כדמשמע מפורש בירושלמי⁶:

הלכה זו: מתני' פרשת המלך כיצד מוצאי י"ט האחרון של חג בשמיני מוצאי שביעי' עושין לו בימה של עץ בעזרה והוא יושב עליה ...

וכן דעת רש"י⁷

וחגיגה - ...וכן הקהל את העם שהיה בשנה ראשונה של שמטה במוצאי יום טוב האחרון של חג, כדכתיב מקץ שבע שנים במועד שנת השמטה...

וכן נמצא בפי' אברבנאל [ר"פ וילך 'הספק השישי']:

וז"ל: "למה ציווה השי"ת שתהיה קריאת התורה מקץ שבע שנים ובחג הסוכות בלבד ובאה בקבלתם ז"ל שבשמיני חג העצרת, לא קודם לזה בשאר ימי החג?"

³ שם, יום השמיני ועניין שמחת תורה.

⁴ שהרי פסק הרמב"ם בהל' חגיגה פ"ג ה"ג: "אימתי היו קורין במוצאי יום הראשון של חג"

⁵ מלבד הסברא: מה להקהל ב'שמיני עצרת', שכן היא המשך של 'חג הסוכות', שזה בבחינת 'נעוץ תחילתן בסופן' – תאמר בכל ימות השנה, שאין להם כל קשר לסוכות?! הא מנא לך!?

⁶ תלמוד ירושלמי מסכת סוטה דף לג/ב

⁷ רש"י מגילה דף ה/א.

הרי שאי נימא שדעת 'המנהיג' היא כאותן דיעות, אזי אין מדבריו ראייה ששלמה המלך עשה פעולות 'הקהלה' לאחר זמן המצוה ואפ"ל שקריאת 'קהלת' היתה לדעתו בעת קיום מצוות הקהל בשמיני עצרת!

ברם, ההיקש שיצר הרבי בין יום הכיפורים של 'יובל' ובין חג הסוכות של שנה השמינית, בהערתו למכתב כללי דלעיל, מהווה את 'גרעין-החידוש' שיבואר בקונטרס זה:

מתוך איזה 'ספר תורה' קרא המלך?

בפרשת וילך מתואר קיום מצוות המלך 'להקהיל' את העם, עיתויה של ה'הקהלה' ומי הם המחוייבים להשתתף ב'התקהלות' זו,

90 דברים פרק לא

(ט) וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת הַתּוֹרָה הַזֹּאת וַיִּתְּנָהּ אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי הַנְּשָׂאִים אֶת אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה וְאֶל כָּל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל: ... (יא) בָּבֹא כָּל יִשְׂרָאֵל לִרְאוֹת אֶת פְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר תִּקְרָא אֶת הַתּוֹרָה הַזֹּאת נֶגֶד כָּל יִשְׂרָאֵל בְּאָזְנֵיהֶם: (יב) הִקְהֵל אֶת הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנְּשִׂים וְהַטָּף וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֶיךָ לְמַעַן יִשְׁמְעוּ וּלְמַעַן יִלְמְדוּ וַיֵּרְאוּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְשָׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דְּבַרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת:

גם הרמב"ם מתאר באריכות ובפרוטרוט את המעמד הגדול הזה:

רמב"ם יד החזקה - הלכות חגיגה פרק ג

(ד) כיצד הוא קורא תוקעין בחצוצרות בכל ירושלים כדי להקהיל את העם ומביאין בימה גדולה ושל עץ היתה ומעמידין אותה באמצע עזרת נשים והמלך עולה ויושב עליה כדי שישמעו קריאתו וכל ישראל העולים לחג מתקבצין סביביו וחזן הכנסת נוטל ספר תורה ונותנו לראש הכנסת וראש הכנסת נותנו לסגן וסגן לכהן גדול וכהן גדול למלך כדי להדרו ברוב בני אדם והמלך מקבלו כשהוא עומד ואם רצה ישב ופותח ורואה ומברך כדרך שמברך כל קורא בתורה בבית הכנסת וקורא הפרשיות שאמרנו עד שהוא גומר וגולל ומברך לאחריה כדרך שמברכין בבתי כנסיות

ברם, העיקר חסר מן הספר, שלא נתבאר באיזה ספר תורה השתמש המלך לקרא מתוכו את הפרשיות שנצטווה, במעמד ייחודי זה? מהיכן הובא ספר תורה זה? ההיה במקדש 'ארוץ קדש' ובו ספרי תורה לקריאת התורה?...

בהשקפה ראשונה, היה נראה לומר, שבוודאי השתמש ב'ספר תורה' המלכותי האישי שלו, שנכתב במיוחד עבורו כמצווה עליו:

רמב"ם יד החזקה - הלכות תפילין מזוהה וספר תורה פרק ז (ב) והמלך מצוה עליו לכתוב ספר תורה אחד לעצמו לשם המלך יתר על ספר שיהיה לו כשהוא הדיוט שנאמר והיה כשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו וגו' ומגיהין אותו מספר העזרה ע"פ בית דין הגדול, זה שהיה לו כשהוא הדיוט מניחו בבית גנזיו וזה שכתב או שנכתב לו אחר שמלך יהיה עמו תמיד...

ברם, לפי התיאור של הרמב"ם בהל' חגיגה, הועבר ספר התורה של 'הקהל בשרשרת מחזן הכנסת דרך ארבע אנשים עד שנמסר למלך, אילו היה מדובר בספר-התורה המלכותי של המלך עצמו, הרי קבע הרמב"ם שספר זה צמוד אליו בכל מקום ובכל זמן:

ואם יצא למלחמה ספר תורה עמו נכנס והוא עמו יושב בדין והוא עמו מיסב והוא כנגדו שנאמר והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו:

בוודאי שבמעמד כה מכובד כ'הקהל' שהוא כמלך משמש בו 'המחותן הראשי', היה ספרו המלכותי צמוד אליו, למה אם כן צריכים למסור לו ס'ת שמצוי כבר בחיקו?!.. אלא וודאי מספר-תורה אחר היה קורא ומנין הביאוהו?

קרא מתוך 'ספר התורה' המונח בקדש הקדשים!

הבה נעיין בתיאור התלמודי לתכולת ארון הברית מלבד שתי הלוחות:

תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף יד/א
ארון שעשה משה אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קומתו... כמה לוחות אוכלות בארון? שנים עשר טפחים!

נשתיירו שם שלשה טפחים, צא מהן טפח: חציו לכותל זה וחציו לכותל זה, נשתיירו שם שני טפחים, שבהן ספר תורה מונח...

פירנסת ארון לארכו, צא ופרנס ארון לרחבו, כמה לוחות אוכלות בארון? ששה טפחים! נשתיירו שם שלשה טפחים, צא מהן טפח חציו לכותל זה וחציו לכותל זה, נשתיירו שם שני טפחים: שלא יהא ספר תורה נכנס ויוצא כשהוא דחוק דברי ר"מ.

ומזדעק התוס' על אתר, בתמיהה-רבתי על ההנחה של הוצאת והכנסת ספר התורה שבארון:

תוספות בבא בתרא דף י"ד א

שלא יהא ספר תורה יולא ונכנס כשהוא דחוק – וא"ת והלא לא היו מויליין אותו מן הארון דהא אסור ליכנס בבית קדש הקדשים?! וכיום הכפורים לא אשכתן בסדר יומא שהיה מויליאו!

וי"ל ללמוד כדי לתקן שרי ליכנס בבית קדש הקדשים, כדאמרינן בעירובין (דף קה.) וה"נ יכולין ליכנס שם כדי לתקן ספר תורה, כדי שלא יתעפס ויתקלקל וגם משחרב משכן שילה עד שבנה שלמה בית המקדש, היו יכולין להויליאו מן הארון ולעייין בו [=אולי כדי להגיה ממנו את ספר המלך]:

נמצא שלדעת התוספות 'ספר התורה' שבארון איננו שימושי לקריאה בו, אלא נמצא בארון כחפץ 'סמלי'⁸ [אולי כדי לסמל שכל חמשת חומשי תורה אינם אלא הסתעפות של עשרת הדברות שבלוחות] – כמו כן בהסבר דעת רבי יהודה בבבא בתרא שם אודות תפקידן של ה'עמודים' שעשה שלמה, שהיה סמלי בלבד לדעת התוספות:

תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף י"ד א

נשתייר שם טפח שבו עמודין עומדין שנאמר: אפריון עשה לו המלך שלמה מעצי הלבנון עמודיו עשה כסף רפידתו זהב מרכבו ארגמן וגו'...

ופירש בתוספות בבא בתרא דף י"ד א

שבו עמודים עומדין – נראה לר"ת דסימן להעמדת ישראל היה ולא עשאוהו של זהב שלא להזכיר מעשה העגל דאין קטיגור נעשה סניגור ...

אבל רש"י לא סבירא ליה כן, לדעתו היה לספר תורה שבארון תפקיד שימושי ביותר, גם לקריאת כה"ג ביוה"כ בכל שנה וגם לקריאת המלך בשנת 'הקהל':

⁸ כמו צנצנת המן ומטה אהרן.

רש"י בבא בתרא דף יד/ב
ספר עזרה – ספר שכתב משה וזו קורין בעזרה פרשת המלך בהקבל וכהן
גדול ציוה"כ:

כמו"כ גם ל'עמודי שלמה' היה, כדמשמע מדברי רש"י, תפקיד
שימושי ביותר, שהיו מעין 'שני' עצי-חיים' עליהם נגלל ספר התורה
שבארון כשהוצרכו לקרא בו:

רש"י בבא בתרא דף יד/א
פז עמודים עומדים – ז' עמודי כסף כמין עמודי ספר תורה פזכבים
לארכו והלוחות ציניהן שנאמר עמודיו עסקה כסף:

ואם ברש"י זה רק ברמז, הרי מצינו שגם הראב"ד [הובא בשיטה
מקובצת] ס"ל כן ובמפורש:

"אותם העמודים שאמרו לא ידעתי מה היו משמשים. ואפשר
כשמוציאים התורה בפרשת הקהל לקרותה, אז היו גוללים עליהם.
ואף על פי שהמלך היה לו ספר תורה שהייתה נכנסת עמו ויוצאת
עמו, אבל בפרשת הקהל בספר עזרה היה קורא."

וכאן ממשיך הראב"ד ומוסיף חידוש נפלא:
...ואני סבור אף על פי שכתוב 'אפריון עשה לו המלך שלמה
עמודיו עשה כסף וגו' - היו מימות משה! ואף על פי שלא מצינו
אותה לא בצוואה ולא בעשייה? - אפשר שלא נעשו אלא לאחר
שנשלמה התורה. ונצטווה משה לתיתה מצד הארון.

כלומר, לדעת הראב"ד עצי החיים הללו כבר היו בארון בזמן משה
רבנו ושימשו כנראה את יהושע בשנת ה'הקהל' הראשונה שעשו עם
כניסתם לארץ, ומה שהכתוב ייחס 'עמודיו' לשלמה המלך, י"ל
ששלמה 'שידרג' את העמודים הללו שמימי משה, בעיצובי כסף
מרהיבים, מתוך שאיפתו 'להדר' במעמד 'הקהל' ורישומו על קהל
ישראל.¹⁰

⁹ ואין להקשות מרש"י ד"ה לתחילתו הוא נגלל: 'אין לו אלא עמוד אחד ונגלל מתחלתו לסופו', דזה קאי
על גליל ספר התורה כשהוא מונח בארון, אבל כאשר הוציאו לקרא בו, נגלל על שני עמודי שלמה.
¹⁰ ולהעיר שהראב"ד מסיים שם בחידוש עצום וז"ל: "גם הכסף שהביאו לנדבת המשכן ממנו
נעשו, שלא מצינו לו צורך בכל מלאכת המשכן".

מתאים לפירוש"י שמות כה, ג: ד"ה זהב וכסף ונחשת וגו': 'כולם באו בנדבה איש איש מה שנדבו
לבו חוץ מן הכסף שבא בשוה מחצית השקל לכל אחד ולא מצינו בכל מלאכת המשכן שהוצרך
שם כסף יותר שנא' (שמות לח) וכסף פקודי העדה וגו' בקע לגלגלת וגו' ושאר הכסף הבא שם
בנדבה, עשאוה לכלי שרת" עכ"ל. וראה שפ"ח מה הכריחו לרש"י לפרש זאת. והדברים תמוהים:

המורס מכל האמור, שהקריאה של המלך ב'הקהל' היתה מתוך 'ספר התורה' המיוחד שהיה מונח בארון בקדש הקדשים, אותו כתב משה רבנו בכתב ידו ונגלל על 'עמודי הכסף' של משה ששודרגו ביפיי ע"י שלמה המלך.

ולכאורה נרמז כן במפורש בתורה בפרשת וילך [ראו לעיל] שם הודגש שלש פעמים הביטוי: 'ספר התורה הזאת', עליו נאמר תחילה "ויכתוב משה את התורה הזאת" וציווה את יהושע "תקרא את התורה הזאת" בעותק זה שנכתב בכתב ידו של משה וגם ההשפעה על העם השומעים תהא "למען ישמעו וילמעו ויראו את ידו וידו אלהיכם ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת": כמתבקש משמיעת הקריאה בספר המקורי של התורה ש"ציווה לנו משה".

מי נכנס לקהל להוציא את 'ספר התורה'?

השתא דאתית להכי, דמוכח [על כל פנים לדעת רש"י והראב"ד] שקריאת-המלך בתורה במעמד 'הקהל', היתה מתוך ספר התורה שהיה מונח בארון בצד הלוחות,

עדיין נותרה קושייתו הכפולה של התוספות דלעיל:

[א] מי הוציא ס"ת זה מבית לפרוכת למעמד 'הקהל', הרי הכניסה לשם איסור חמור יש בה?¹¹

[ב] וגם לקריאת הכה"ג ביום הכפורים, אין זה סביר שנהג להוציאו בו ביום מקדש הקדשים, שהרי לא מצינו במסכת יומא במסגרת סדר עבודת כה"ג ביום הכיפורים שכובד בפתיחת הארון וב'הוצאת ספר תורה'!..

שהרי לא מצינו במשכן ובמקדש שום 'כלי שרת' שנעשו מכסף! [ועיי' ב'פנים יפות' ד"ה וזאת התרומה שתירץ בדוחק]

ועפ"י הנ"ל בפנים - אולי אפשר לומר, שהכסף שבא בנדבה, [מעבר למחצית-השקל לאדנים שהיה חובה] שימש ליציאת 'עמודי הכסף' שהיו בארון, וכיון ששימשו לגלילת ספר התורה בקריאת המלך בשנת 'הקהל' - נחשבים המה ל'כלי שרת'.

¹¹ ואין לומר שמא לצורך 'הקהל' הותרה 'ביאתו לקדש הקדשים', שהרי לא מצינו חיוב-הלכתי מפורש לקרא בספר תורה זה דווקא ואפשר לקרא גם בספר התורה של המלך עצמו ולחסוך ביאה ריקנית לקה"ק?

והתשובה מדהימה בפשטותה, בהקדם דיוק בדברי רש"י בב"ב שם:
"ספר עזרה – ספר שכתב משה ובו קורין בעזרה פרשת המלך בהקהל וכהן
גדול ביה"כ".

דלכאורה היה לו לרש"י להקדים 'שבו קורא כה"ג ביום הכפורים'
ולאחר מכן להוסיף: שגם 'קורין בו בעזרה פרשת המלך בהקהל'?

שהרי קריאת כה"ג ביום הכפורים היא תדירה יותר, מקריאת
המלך ב'הקהל' אחת לשמונה שנים, מה גם שבשנת 'הקהל'
גופא, קודמת קריאת הכה"ג בעשור לחודש השביעי לקריאת
המלך שהיא בט"ז לחודש השביעי...למה היפך רש"י את הסדר
הראוי?

אין זאת אלא שלדעת רש"י עיקר התואר לספרו של משה: 'ספר
עזרה'¹², הוא מפני ייעודו השימושי לקרא בו במעמד 'הקהל' שהיה
בעזרה, כדמוכח מהימצאותם של ספר זה יחד עם 'עמודי שלמה'
בתכולת הארון, שבוודאי אינם לצורך סמלי בלבד, אלא כדי לפאר
ולהדר את עצמת מעמד 'הקהל'.

שהרי אי אפשר לומר, ששמו אשר יקראו לו 'ספר עזרה' הוא
ע"ש קריאת הכה"ג ביום הכיפורים שבכל שנה, שא"כ מדוע
אינה מוזכרת בסדר העבודה של יוה"כ, באיזה שלב היה מוציא
את הספר תורה מתוך קדש הקדשים" [כטענת התוספות דלעיל]

ומה שבכל זאת הזכיר רש"י את קריאת כה"ג ביום הכפורים בספר זה,
אינו אלא כסניף הבא לבאר מנין הגיע 'ספרו של משה' בעיצומו של
חג הסוכות לידי המלך?

ואולי אפשר לומר, שכוונת רש"י שב'שנת הקהל' [דבה עסקינן] היה
המלך קורא ב'ספר תורה' של משה, לאחר שבאותה שנה כבר קדם
הכהן הגדול וקרא בה, באותו יום כיפורים של שנת 'הקהל'...

היינו, שבכללות אין אמנם הכרח שהכהן הגדול יקרא ביום הכפורים
דווקא ב'ספר עזרה', לכן אין 'הוצאת ספר תורה' זו נכללת ב'סדר
העבודה' המפורט לפרטי-פרטיו.

¹² אף שלא ב'עזרה' היה מונח אלא ב'היכל'.

ברם, כשהגיעה השנה השמינית, בה יש לנו אינטרס להפגיש במעמד 'הקהל' את העם הנקהלים, עם ספר התורה האותנטי והמקודש ביותר 'ספר העזרה', אפשר 'לנצל' את היום הקדוש בו יש לכהן גדול אישור להכנס לקדש הקדשים, אשר תוך כדי 'ביאתו לקודש-הקדשים' לצורך עבודת היום, יוציא בהזדמנות זו את 'ספר העזרה' עם 'עמודי שלמה', עבור מעמד ה'הקהל', אלא שאגב זה יקרא בשנה זו גם הוא ב'ספר העזרה'...

וכשיגמור קריאתו בפרשת היום, נבקשנו להשאירו ב'עזרה' עד למעמד ה'הקהל', כדי שיהא זמין עבור המלך שיקרא 'בספר התורה הזאת' של משה עם 'עצי החיים' המרהיבים שעשה שלמה, כראוי למעמד נשגב כזה!

והטעם להשתדלותנו שקריאת המלך במעמד 'הקהל', תהא דווקא ב'ספרו של משה', יובן על פי תיאורו המרתק של הרמב"ם את מעמד ה'הקהל':

ומב"ם יד החזקה - הלכות חגיגה פרק ג
(ו) וגרים שאינן מכירין חייבין להכין לבם ולהקשיב אזנם לשמוע באימה ויראה וגילה ברעדה כיום שניתנה בו בסיני, אפילו חכמים גדולים שיוודעים כל התורה כולה חייבין לשמוע בכוונה גדולה יתרה ומי שאינו יכול לשמוע מכויין לבו לקריאה זו שלא קבעה הכתוב אלא לחזק דת האמת ויראה עצמו כאילו עתה נצטוה בה ומפי הגבורה שומעה שהמלך שליח הוא להשמיע דברי האל:

ואילולי ידענו שקריאתו היתה מתוך 'ספרו של משה' היו הדברים תמוהים: וכי מה מיוחד בטקס של 'קריאת התורה', שכל ישראל רגילים בשמיעת 'פרשת השבוע'?. ואם גם המלך בכבודו ובעצמו קורא מה בכך? וכי נביא הוא או צדיק הדור?

ובפרט שלא מצינו הגדרות כאלו בקריאתו של הכהן גדול ביום הכיפורים, למרות יומא דקא גרים 'אחת בשנה' ועל ידי כהן המפורסם בצדקתו¹³, מדוע בקריאת ה'מלך' יוצא הרמב"ם מגדרו ביחסו למעמד זה כמעמד הר סיני?!

¹³ והראיה שהרי יצא בשלום מן הקדוש!

אבל לאחר שהוכח שקריאתו של ה'מלך' במעמד 'הקהל' מתוך ספרו של משה היתה, הרי יש כאן לעם מיפגש בלתי אמצעי, עם חפצים קדושים ומוחשיים, ס"ת שנכתב בתקופת 'מתן תורה' על ידי משה המקבל הראשון והישיר של התורה מאת הקב"ה¹⁴ וגם עמודיו שמימי משה ומימי שלמה.

זאת ועוד, מה שהוטלה קריאה זו על המלך¹⁵ דווקא ולא על הכהן-הגדול או על נביא הדור או צדיק הדור, בא להמחיש לישראל, שאי אפשר להפריד את הדת מהמדינה, כל תשתית 'מלכות ישראל' היא 'שהמלך שליח הוא להשמיע דברי הא-ל'!

ה'קשיים' שברעיון חדשני זה:

גם לאחר שנתחדשה לנו היכי תימצי ל'הוצאת ספר העזרה' לקריאה בו ב'הקהל', מבלי לעבור על איסור הכניסה לקה"ק, עדיין קיימת בעיה טכנית:

כדי להוציא את 'ספר העזרה' מתוך ארון הברית, בו היה מונח, היה צריך להסיר את הכפורת, שהיתה מקשה זהב ומידותיה אמתיים וחצי על אמה וחצי בעובי טפח [מלבד הכרובים שעליה שהיו מיקשה אחת עמה], שלפי כל חישוב אמורה להגיע למשקל עצום¹⁶.

ההיה הכהן הגדול אלוף העולם בהרמת משקלות?! או שמא כובד-הכפורת אינה מן המשקל?...?

¹⁴ ובאמת ישנה אותה מדריגה גם בקריאת הכהן גדול בשנת 'הקהל' מספר זה, אבל אי אפשר להגדיר את קריאתו כ'מעמד הר סיני', כי לא בכל שנה הוא קורא מספר זה, וגם בשנה השמינית הוציא ספר זה לא בשבילו ככה"ג, אלא בשביל ה'מלך' וגם התכנים שהוא קורא אינם אלא מעבודת היום, כדי שיזכור סדר עבודתו הוא ואין בקריאתו מטרה לעורר את ישראל, כמו בקריאת המלך במעמד 'הקהל' שכל עניינה לחוות מחדש את מעמד הר סיני!

¹⁵ אף שלא תמיד היה המלך 'איש נעלה ומורם מעם' – ראה סוטה מא, א. אודות אגריפס וד"ל.

¹⁶ לפי חישובים מדעיים פלטת זהב במידות אלו משקלה יהא לפחות 1027 ק"ג!

ובאמת לדעת רבי יהודה בסוגיא דב"ב שם דס"ל שספר התורה היה מונח בצד הארון מבחוץ על גבי עץ שבלט מן הארון, אין זו שאלה כלל אבל לדעת ר"מ דס"ל שספר התורה היה מונח בתוך הארון – מאי איכא למימר?

ומצינו בתשב"ץ¹⁷ שהקהה את הקושי הלזה בהסבר מעניין:
...ובענין הכפורת טפח נוכל לתקן, כי לא היה זה העובי אלא בדפנות אבל כל הכפורת היתה דקה ונסתייע בזה ממה שאמרו [במס' סוכה ביצה כ"ב ע"ב ובמסכת פסחים ל"ז ע"א] שלחם הפנים היה עוביו טפח ובפרק שתי הלחם צ"ו ע"א לא נתנו שיעור לעביו כי אם לארכו ולרחבו ולקרנותיו שפירש רש"י ז"ל שהיו כעין קרנות בולטות כקרנות המזבח וכמו שמוכיח שם...

כלומר לדעתו, עובי הטפח שבכפורת היה רק כנגד עובי דפנות- הארון עליהם היתה מונחת, כדי להגביהה להשלמת עשרה טפחים מקרקע המשכן, אבל בכל שטחה הפנימי שמעל חלל הארון היתה דקה!¹⁸

נמצא שמשקלה של הכפורת ניתן להרמה על ידי אדם אחד האוחז בכרובים ומרימה מעל הארון, כדי להוציא ממנה את 'ספר העזרה', ונפתר התשבץ...

אלא שעדיין תיקשי לך, אם אמנם ניצל הכה"ג את ההזדמנות להוציא בבוואו לפני ולפנים, אימתי החזירו? הרי לאחר שנכנס פעם האחרונה להוצאת כף ומחתה, לא יוכל להכנס שנית ע"מ להחזיר 'ספר עזרה' למקומו כבתחילה, נמצא שבהגיע מוצאי יו"ט הראשון של חג, כבר אין ספר העזרה זמין למלך לקרא בו, וזו תיובתא על כל הבניין שבנינו...

¹⁷ שו"ת תשב"ץ ח"ג סי' ע'.

¹⁸ ראה שמות לח, כד. פ"י האב"ע: "והכפורת היתה זהב כולה וכפי מה שקבלנו מאבותינו כבר אחת היתה" ומשקלה של כיכר זהב היא 42 ק"ג בלבד וזה יתכן רק לפי פתרונו של התשב"ץ.

הסייעתא מ'אבי העזרי'

תוך כדי מאמצינו למצא סימוכין לחידוש רבנו לקבוע את כל השנה כולה כ'שנת-הקהל', מצינו סיוע של הראבי"ה¹⁹ לכל המהלך הזה בספרו 'אבי העזרי'²⁰ בו כבר כתב כל זה בזמנו וז"ל:

מה שתמהת לפירוש רש"י שפי' בפ' השותפין שרצו [ב"ב יד ע"ב] נשתיירו שם שני טפחי' ששם ספר תורה מונח ופי' שכהן גדול קורא בו ביום הכיפורים והמלך בהקהל ותמהת איך היה נכנס כהן גדול לקרות ס"ת? ותמהת מההיא דיומא לב ע"א וש"נ יבא אהרן אל אהל מועד שלא הזכיר שם ס"ת וכו' כמו שכתבת בשאלתך

אם באת להעמיד דברי רש"י אספר תורה דמשה רבינו המונחת בארון והיא נקראת 'ספר עזרה', צריך לומר שכשהיה כהן גדול נכנס [=בפעם הראשונה] בכף ומחתה, עם יציאתו [=משם בידיים ריקות] מיד היה מוציא ס"ת לחוץ והיתה מונחת בתיבה מבחוץ עד זמן קריאתו בה.

ולאחר שהיה מקריב אילו ואיל העם והיה נכנס [=בידיים ריקות] להוציא כף ומחתה, היה מכניסנה עמו ומחזירה למקומה בארון.

ובשנה השמינית [=שנת הקהל] כשהיה המלך קורא [=בספר זה בחג הסוכות] היתה מונחת מבחוץ מיום כיפורים זה עד יום כיפורים הבא שהוא שנת ט' והיה מחזירה [=ביום כיפור הבא, לאחר שגמר הכה"ג לקרא בה פרשת היום] כשנכנס להוציא כף ומחתה, שהרי רק ביום הכיפורים בשעת עבודה היה כהן גדול רשאי ליכנס כדתנן בריש מסכת כלים פ"א מ"ג בית קדש הקדשים מקודש ממנו שאין נכנס לשם אלא כ"ג ביום כיפורים בשעת עבודה...

והיינו 'שנה שכולה הקהל'...

מחידוש זה, אשר 'ספר העזרה' הוצא מקדש הקדשים ביום הכיפורים של שנה השמינית, כדי שיקרא בו המלך בסוכות ולא הוזר למקומו עד יום הכיפורים הבא עלינו לטובה', נמצא שישנו 'ביטוי-מעשי' שמתמשך לאורך כל 'שנת הקהל', היינו שבמשך כל השנה כולה הוצג 'ספרו של משה' בעזרה לעיני כל ישראל שנקהלו לבא לראות את הספר הקדמון הזה עם עמודי הכסף המרהיבים שעשה שלמה...

¹⁹ הלא הוא ר' אליעזר בן רבנו יואל הלוי שחיבר ספר 'אבי העזרי', הידוע בין הלומדים כראבי"ה.

²⁰ תשובות ראבי"ה השלם סימן תתקצא.

ותכלית הצגתו לא היתה 'לראווה' בלבד, אלא כמה מטרות הושגו על ידי הצגתו:

א. הפגשת האומה בכל דור ודור, עם הספר הכי אותנטי, שנכתב בכתב ידו של משה רבנו, דבר המעיד על קדמוניות התורה ועל הרצף-המסורתי בהעברתה מדור לדור, למען יידעו דורותיכם ש"זאת התורה אשר ציוה משה את בני ישראל, על פי ה' ביד משה".

ב. בתור ספר המקור העתיק והנאמן ביותר, שימשה הצגתו במשך כל שנת הקהל, אפשרות להגיה ממנו את ספרי התורה שבכל שבט על ידי השוואתם למקור, דבר המונע אפשרות של טעויות או נוסחאות שונות, העלולות לקעקע חלילה את אמינות המסורת.

וכדמפורש ברמב"ם יד החזקה - הלכות תפילין מזוזה וספר תורה פרק ז (ב) והמלך מצוה עליו לכתוב ספר תורה אחד לעצמו לשם המלך יתר על ספר שיהיה לו כשהוא הדיוט שנאמר והיה כשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו וגו' ומגיהין אותו מספר העזרה ע"פ בית דין הגדול...

ואימתי יכולין בית דין הגדול לראות את 'ספר העזרה'? אלא וודאי שאחת²¹ ההזדמנויות לכך היא ב'שנת הקהל' כאשר ספר זה עומד מוצג בעזרה לרשות כל מאן דבעי, להגיה ממנו את נצחיות נוסחה של תורה!

ג. כל זאת כשבא בהמשך למעמד 'הקהל', שהיווה חויה-מחודשת של 'מעמד הר סיני' באימה וביראה, שעל כן נתחייבו בו לא רק אנשים ונשים אלא גם ה'טף', אף שאינם שייכים לגדר של 'לימוד התורה', אבל כאן מדובר ב'קבלת התורה', כתורה אלוקית בררת ובזיע, דבר הנחרט בתודעת כולם בשווה, גם [ובמיוחד] ב'טף'²², שבזכות זה יתקיים בהם:

²¹ כי לפירוש התוספות משמע שאפשר להיכנס לקדש הקדשים גם ע"מ לתקנו או משחרב משכן שילה, שלא היה 'קדש קדשים', היו יכולים להוציאו ע"מ לעיין בו.

²² ועל פי זה תובן תמיהה על רש"י בשם חז"ל [דברים לא, יב.]: "ד"ה והטף – למה באו? ליתן שכר למביאייהם! דלכאורה מה שאלה היא זו? דמאחר וגם האנשים וגם הנשים נתחייבו להגיע ל'הקהל', בהכרח שיקחו עמהם גם את ה'טף', שהרי לא נשארו שמרטפיות!... אלא ע"כ שהשאלה היא 'למה באו' בלשון הכתוב כיון דמובן מאליו שא"א להשאירם לבד בבית.

(יג) וּבְנֵיהֶם אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּ יִשְׁמְעוּ וְלִמְדוֹ לִירְאָה אֶת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כָּל הַיָּמִים אֲשֶׁר אַתֶּם חַיִּים עַל הָאָדָמָה [=לא רק במדבר כשהייתם מופשטים מהארציות, אלא גם אחר הקמת המדינה וירושת הארץ] אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:

הפלאת ה'היקש' ל'שנת היובל'

על פי הנ"ל יומתק ה'היקש' שהעלה הרבי בהערתו במכתב הכללי להשוות את 'שנת הקהל' ל'שנת היובל' [שגם היא 'שמינית'], כי בשניהם נמשך העניין לאורך כל השנה החל 'מיום כפורים זה עד ליום כיפורים הבא עלינו לטובה' – בזכות 'ספר העזרה' שהוצא ביום הכפורים של שמינית ושהה בעזרה 'שנה שכולה הקהל' עד ליום כפור של תשיעית.

ועל פי מה דאיתא בירושלמי:

משה תקן להם לישראל שיהו קורין בתורה בשבתות ובימים טובים ובראשי חודשים ובחולו של מועד, שנא' וידבר משה את מועדי יי אל בני ישראל, עזרא תקן להם לישראל שיהו קורין שלשה בתורה בשני ובה' ובשבת במנחה:

לא יהא זה מופרך להניח שב'שנת הקהל', [כיוון שממילא היה 'ספר העזרה' זמין במשך כל השנה-השמינית כולה], היו כל העולים לירושלים בשבתות, שומעים את קריאת 'פרשת השבוע' השבתית מתוכו, כשהוא נגלל בכל שבוע ושבוע על גבי 'עמודי שלמה' המוכספים.

נמצא שחויית הקריאה ב'ספרו של משה', הייתה פעולה נמשכת בכל שבתות ומועדי 'שנת הקהל'...

הוי אומר כהכרזת רבנו:
'שנה שכולה הקהל'!

ועל כך באה התשובה: שלא הביאום רק מחוסר ברירה, אלא שיש עניין חיובי וחיוני בהבאתם למעמד 'הקהל': "לתת שכר למביאיהם" ומהו השכר? שיזכו לצאצאים שייחרט בהם רישומו של 'הקהל' כמעמד הר סיני כך שממילא יהיו בבחינת 'ויראו את ה' אלוהיכם כל הימים" ואין לד שכר גדול להורים יותר מזה!

לזכות

כל אנ"ש והתמימים שיחיו
המתכנסים בשבת אחים גם יחד

**ביום הבהיר י"א בניסן יום הולדת הרבי
ב'שנת-הקהל'**

להתחזק בפעילות הנמרצת
להקהיל את כל אחב"י
ולהשפיע עליהם בפעולה נמשכת
בכל השנה כולה

**כבקשתו הנפשית של
כ"ק אדמ"ר נשיא דורנו
נבג"מ ז"ע**

ולהביא לביאת המשיח במהרה בימינו
עוד בשנת הקהל השתא

נדפס ע"י הרה"ח
הרב פריץ אוריאל בלוי והרב יחזקאל סופר
שליט"א